

Plantes remeires de la Terra Alta

Kildo Carreté

Aquest recull fotogràfic de plantes medicinals de la comarca és tan sols una petita mostra de la riquesa vegetal que posseeix aquest racó situat al sud de Catalunya.

Des de fa més o menys uns cinc anys la meteorologia ha estat molt dura amb les plantes. Unes pluges minses i escadusseres han privat de créixer i florir a moltes plantes i herbes, a la vegetació boscana, i molt particularment aquelles espècies que tenen el seu hàbitat en terrenys rocallosos on la humitat és molt difícil de retenir. Plantes tan conegudes com són el té de roca, la sajudida, el polioli, o també la rara orella d'ós desapareixen del tot a la vista dels afeccionats o per a l'estudi de la flora comarcal.

Val a dir que en algunes espècies, com el polioli, el té de roca i l'orenga, la seva quasi desaparició també es deu al comportament de moltes persones que en lloc de segar els brots de les plantes les han arrancades, fent desaparèixer per sempre més la farigola, té, etc. del seu lloc d'origen.

Un itinerari per recomanar als afeccionats a observar la flora de la nostra comarca s'inicia al coll del cementiri de Prat de Comte, on es deixa la carretera que davalla a l'estació del tren, ara transformat en Via Verda. Al coll s'inicia una pista de terra a mig aire de la muntanya, que va als camps d'oliveres i ametllers. En desaparèixer la pista caldrà continuar a l'esquerra per la soleia, per terreny rocallós que mena al coll de la Salve; on ens permet trobar plantes que no hem vist abans. Els mesos de maig i juny són els indicats per estudiar la flora d'aquest petit sector del terme de Prat de Comte, emprant uns 80 minuts de camí en recórrer l'itinerari descrit. Arribats al coll de la Salve, el camí dels romers davalla bruscament al riu de la Canaleta i el proper Santuari de la Fontcalda.

Baixant per aquest camí obac podrem completar les nostres troballes amb plantes que sols viuen en terrenys ombrívols. Tot baixant, no dubteu en deixar el camí per arribar-vos a les balmes, on també sol haver-hi plantes difícils de

trobar en altres llocs. Ja a prop de la Via Verda s'hi troben el margalló i el garrofer, fins ben a prop del riu de la Canaleta. Una vegada arribats a la Via Verda, es pot seguir aquest itinerari en direcció S. fins passat el congost de Baix, podem arribar-nos al proper Santuari de la Fontcalda i conèixer la surgència d'aigua calenta que ha donat nom al lloc. El retorn al coll del Cementiri es pot fer en 4 km. per carretera.

Algunes espècies tòxiques

La més perillosa és la belladona o atropina, seguint-la l'estrimoni o trompetilla, el belenyo negre i l'elèboro o herba lletera. Amb menys intensitat tòxica hi trobem la ruda, el gitam i el cogombre bord. Bé que no és una planta, sinó un arbre, el teix intoxica tot ell, de l'escorça als fruits, com també ho és el boix grèvol. Les substàncies tòxiques d'algunes plantes són aprofitades per aplicacions mèdiques en molt petites dosis, dosificades als laboratoris farmacèutics. Algunes herbes es defensen de l'agressivitat, per exemple, si manipulem la ruda, el gitam i la sajudida a l'estiu el contacte d'aquestes herbes amb la pell nua pot propiciar ferides a causa de la forta acidesa d'aquestes herbes. Els recol·lectors de plantes medicinals usen guants protectors de les mans per evitar ferides.

Algunes recomanacions

No arrencar cap herba del bosc, doncs amb aquest gest eliminem un vegetal que a ben segur ha tardat molts anys en créixer en aquests terrenys pedregosos. Una mostra la tenim en la quasi desaparició d'algunes espècies, com el té de roca, polioli i farigola, per nomenar les herbes més conegudes i a l'abast a prop dels camins.

Al Parc Natural del Port ha calgut imposar mesures radicals per protegir herbes, arbusts i arbres de la poca cura dels visitants.

HERBES REMEIERES DE LA TERRA ALTA II

Amb els noms populars coneguts a la comarca. La informació completa de cadascuna d'aquestes plantes la trobareu a l'obra del Dr. Pius Font i Quer *Plantes Medicinals. Dioscòrides renovat*.
Fotografies de Kildo Carreté.

Calamenta - *Satureja calamiontha*

Salsufragi - *Sylene saxifraga*

Escardot - *Dipsacus fullonum*

Beata Maria - *Polygonatum odoratum*

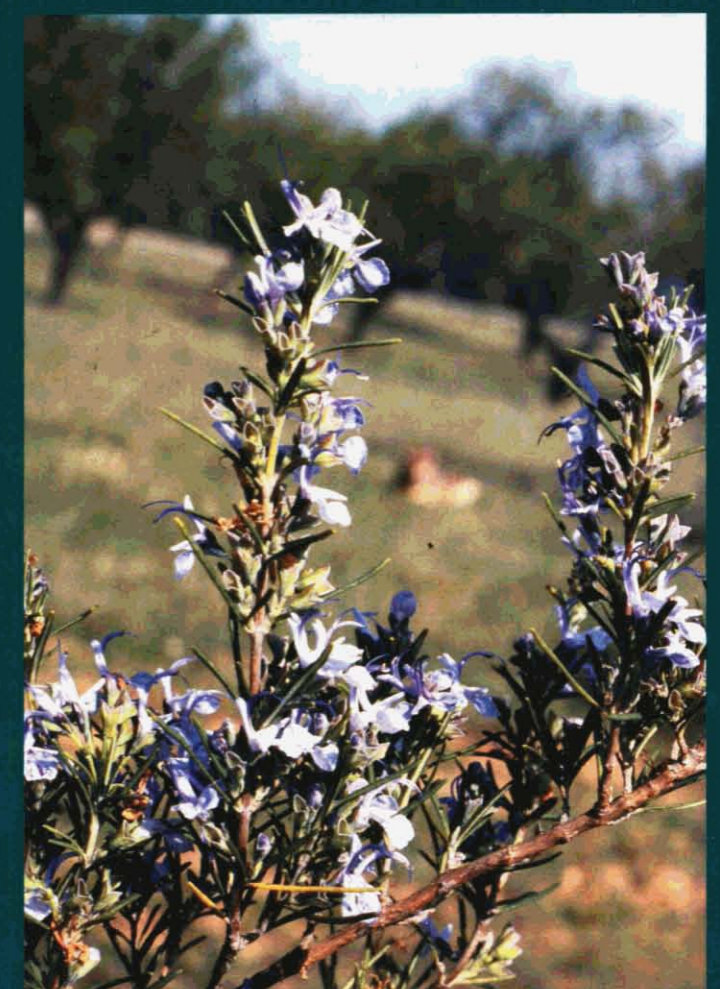
Escabiosa marítima - *Scabiosa maritima*

Timó - *Thimus vulgaris*

Espígol - *Lavandula spica*

Romer - *Rosmarinus officinalis*

Elèbora fètida, una planta perillosa

Elèbora fètida, lletera borda. Cast. hierba de ballesteros (*Helleborus foetidus*).

Planta perenne, lampinya, de fulles verdes en forma de palmera tot l'any, de tija dreta però torçada per la base, de 40 a 60 cm. d'alçada, amb nombroses fulles que neixen damunt d'ella a diversos nivells. El color de la planta és d'un verd pàl·lid assemblat a l'ivori.

Tota la planta desprèn una olor fètida.

Al trencar una tija de l'elèboro, de la fractura en surt un suc lletós blanc semblant al làtex, d'ací el nom de lletera o lletonera donat a les comarques del nord de Catalunya i Aragó.

És una planta eminentment tòxica, el cardíac anomenat heleboreïna i la saponina glucosídica heleborina, de propietats dràstiques.

Per valorar els perills d'aquesta planta transcriuré una experiència viscuda pel botànica Pius Font i Quer: *En una peregrinación que hice a los montes Pirineos empleé algunas horas en extender i colocar diferentes ramas de este vegetal entre papeles para conservarlas y ponerlas en mi herbario. No percibí por entonces sensación molesta en mis manos; pero al vestirme a la mañana siguiente se hallaban éstas tan adormecidas y faltas de tacto que no pude ponerme las hebillas ni abrochar, por lo que fue forzoso hiciere un criado esta diligencia. Al instante reflexioné en la maniobra de la antecedente noche, a lo cual atribuí la causa. Usé de los remedios convenientes y me libérté de la molestia. Por repetidas experiencias adquirí la confirmación de esta calidad escarótica o mortificante del eléboro; y escarmentado, aviso a los que hayan de manejarle que lo hagan con la cautela conveniente.*

Pel que manifesta l'insigne botànic es dedueix que de cap manera s'usarà aquesta planta en medicina casolana o familiar.

Dientre les plantes existents a la comarca he volgut destacar-ne una, per la seva toxicitat i abundància, doncs està escampada arreu de les vores dels camins de la Terra Alta. No és una planta remeiera i cal no tocar-la malgrat la seva silueta atractiva semblant a un esqueix de palmeres. Mireu, però no toqueu!

Bibliografia

FONT I QUER, Pius: *Plantas Medicinales. El Dioscórides renovado*. Edicions Península, Barcelona, 1033 pàgines.

BLANC I GRAU, Miquel: *Les plantes medicinals del Matarranya*. Associació Cultural del Matarranya, 2003.

TORRES ESPUNY, Lluís de: *Flora del masís del Port*. Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1989, 461 pàgines.

En aquesta darrera obra se'ns donen una sèrie de mapes i quadrícules que ens permeten localitzar perfectament cadascuna de les espècies vegetals comentades.

Elèbora fètida, *Helleborus foetidus*